

RENDEZVÉNYEK

**Magyar Parazitológusok Társasága Kotlán Sándor
akadémikus születésének 110, halálának 30 éves
évfordulója alkalmából rendezett ünnepi szakülése
(Budapest, 1997. november 12.)**

A Magyar Parazitológusok Társasága az Állatorvostudományi Egyetemen közösen szervezett országos parazitológus szakülésen emlékezett meg a magyar parazitológia nagymestere, KOTLÁN SÁNDOR Kossuth-díjas akadémikus születésének 110, halálának 30 éves évfordulójáról. A rendezvényre az Állatorvostudományi Egyetem aulájában, száznál több résztvevő jelenlétében került sor.

A szakülés bevezetéseként az MPT elnöke, KASSAI TIBOR professzor felidézte KOTLÁN SÁNDOR személyiségét, emberi kvalitásait és alapvető tudományos, oktatói és szerkesztői munkásságának a jelentőségét. A szakülés tudományos programjában 22 rövid előadás hangzott el, felölelve a parazitológia úgyszólván teljes területét. A szakülés szünetében KOTLÁN SÁNDOR nak az egyetem parkjában lévő szobránál Solti László, rektor úr és Varga István tanszékvezető egyetemi tanár méltató szavai után került sor az ÁOTE és az MPT koszorújának elhelyezésére. A délután folyamán koszorút helyeztek el KOTLÁN professzornak a Farkasréti temetőben lévő sírjánál is.

A jubileumi szakülés alkalmából az MPT bronz emléklakettje kitüntetésben részesült DR. BAJOMI DÁNIEL igazgató, az MPT főtitkára és DR. MARTONNÉ DR. ERŐSS JUDIT, ÁNTSZ szakbiológus, a Társaság érdekében kifejtett sokéves munkásságuk elismeréseként.

MAGYAR ÁLLATORVOSOK

120. 238-240 LAPJA 1998/4

A szakülés résztvevői kézhez kapták az elhangzott előadások összefoglalóit tartalmazó füzetet, és KOTLÁN professzor utolsó, a Parasitologia Hungarica 1968. évi első kötetében posztumusz megjelent cikkének, a mostani évforduló alkalmából elkészített különlenyomatát.

A szakülés lebonyolítását anyagilag támogatta a Bayer Hungária Kft., a Bábolna Környezetbiológiai Központ és a Merial cég.

Lapunk is kegyelettel adózik a 110 éve született KOTLÁN SÁNDOR akadémikus emléke előtt, aki előbb az Állatorvosi Lapok, majd a Magyar Állat Orvosok Lapja szerkesztőjeként, később főszerkesztőjeként, 22 éven át végzett igényes, úttörő jellegű munkájával maradandóan beírta a nevét a magyar állatorvosi szaksajtó történetébe is. A további hasábkokon közöljük az MPT elnökének bevezető előadását.

Emlékezés Kotlán Sándorra

Az elődök sorsa, legyenek mégoly kiválóak is, elkerülhetetlenül az, hogy lassan elfelejtjük őket. Marad belőlük egy kép a falon, egy szobor a parkban, amely mellett hétköznapi gondjaink szorításában szenvtelenül elhaladunk. HUTYRA, MARÉK, MANNINGER, MÓCSY, KOTLÁN... Megszoktuk, hogy KOTLÁN SÁNDOR nevét azok között említsük, akik munkásságukkal vitathatatlanságban elismerést vívtak ki alma materünknek az európai állatorvosképző intézmények sorában. Azonban a 110 éve született KOTLÁN SÁNDOR már 30 éve eltávozott közülünk, s ha most körülnézek a szakülésen megjelentek között, azt látom, már csak kevesen, egyre kevesebben vannak, akik fel tudják idézni emlékezetükben KOTLÁN SÁNDOR képzetét, szikár, férfias alakját, markáns arcvonásait, szuggesztív egyéniségét, amelynek a hatása alól senki sem vonhatta ki magát, aki Vele érintkezésbe lépett. Illő tehát, hogy Rá emlékezve, próbáljuk néhány percre felidézni KOTLÁN SÁNDORT, a tudóst, a tanárt és az embert.

Egy Pozsony megyei községben, Szomolányban született állatorvos apa gyermekeként. 24 éves, amikor állatorvosi oklevelét megszerzi Budapesten, s 79 éves, amikor 1966-ban nyugállományba vonul. E két időpont közé esik töretlen ívű szakmai pályájának több mint öt évtizede. Működése nemcsak egybeesik azzal az időszakkal, amikor a parazitológia a korábban elsősorban morfológiai, rendszertani kérdésekkel foglalkozó, leíró tudományágból önálló és komplex biológiai, klinikai tudományává válik, hanem jelentős kutatási eredményeivel segíti is ezt a folyamatot.

Első munkahelye az Állatorvosi Főiskola kórbonctani intézete, főnöke RÁTZ ISTVÁN professzor, aki maga is kiváló parazitológus. Az 1910-es évek végétől jelennek meg parazitológiai publikációi. 34 éves, amikor megbízást kap a parazitológia, két évvel később pedig az állattan tárgya oktatására. Nem volt magával ragadó, színes előadó, mégis, előadásai élményt jelentettek mindazok számára, akik klasszikusan szép nyelvezetét, tudományos színvonalát, okfejtésének világos logikáját, tárgya iránti szeretetét értékelnék. 48 éves korában nyeri el a nyilvános, rendes tanári címet. 57 éves, amikor 1944-ben megjelenik Parazitológia c. könyvének első kiadása.

Személyiségét minden tevékenységében meghatározza az értékigény, a nagy munkabírás, a bölcsességgel és emberséggel párosuló szigor, a feddhetetlen jellem, a puritanizmus. Az igazságtalanul üldözöttek és mellőzöttek nála mindig megértésre és támaszra találtak, mind a zsidótörvények, mind a Rákosi-évek kielezett osztályharcának időszakában. Tiszta ember. Nem könnyen barátkozó természetű, távol tartja magát az élet anyagi előnyökért, befolyásért folyó praktikáitól. Mindeme tulajdonságai folytán tanártársai között egyike a legtekintélyesebbeknek. A mai ember számára sokatmondó, hogy a magát a napi politikától távol tartó KOTLÁN SÁNDOR, nehéz időkben, az 1947-49-es, majd az 1951-52-es években betölti intézményünkben a dékáni tisztséget, 1951-ben Kossuth-díjjal tüntetik ki, 1952-ben pedig az Akadémia rendes tagjává választják.

KOTLÁN professzor, mint főnök, az elmélyült munkára, a becsületes helytállásra, tárgyának szeretetére nevelte munkatársait, de nem avatkozott be mindennapi munkájukba, nem volt szokása a munkatársak rendszeres beszámoltatása. Magas mércét állított elének, tudtuk, hogy felületes munkát nem tehetünk asztalára. Ha egy munkatársa munkájával nem volt elégedett, keményen megbírálta, de az embert akkor is tisztelte, és bántó vagy megalázó módon akkor sem viselkedett vele szemben. Azt vallotta, hogy a tudományos munkára való legfőbb serkentőerőnek belülről, az egyén megismerési vágyából és tehetségéből kell táplálkoznia. Akiből ez hiányzik, azt nem pótolja a főnöki szigor, a számonkérés, annak célszerű más munkakör után néznie. Boldog vagyok, hogy 15 évet tölthettem a közelében, s büszke arra, hogy a tanítványává fogadtam.

Természetes, hogy KOTLÁN SÁNDOR emléke elsősorban a parazitológusoké. Ő honosítja meg a korszerű parazitológiai tudományt és szemléletet hazánkban. Létrehozta intézményünk falai között az önálló állattani és parazitológiai tanszéket, kora egyik legmagasabb tudományos igényű tankönyvét adja hallgatói kezébe,

magas szinten oktatja szaktárgyait, a nála tett sikeres vizsgának különleges becsé van a hallgatóság körében. Kutatásait, témaválasztását jellemzi a magas igényű tudományosság, a problémák gyors felismerése, a kimerítő irodalomkezelés, reagálás az új eredményekre, törekvés az elméleti és a gyakorlati vonatkozások összekapcsolására. Szervezőkészsége nem volt átlag feletti, nem volt iskolateremtő típus, a tudományos iskolákat azonban a tanítványok együttese hozza létre, akik vallják, hogy indíttatásukat, az alapokat, szemléletüket Mesterüktől kapták. Ebben az értelemben a KOTLÁN-iskolából is számos olyan tanítvány került ki, aki a maga szakterületét nemzetközileg elismert módon továbbfejlesztette. KOTLÁN SÁNDOR úttörő jellegű kutatásai a protozoológia, a helmintológia és a külső élősködők szakterületét is maradandó értékű eredményekkel gazdagították. Megállapításai segítették számos coccidiumfaj, egyes féregfajok fejlődésmenetének tisztázását. Noha a szakirodalomban erre ritkán történik hivatkozás, nekük tudnunk kell, hogy a sertések hyostrongylosisával és oesophagostomosisával kapcsolatos kísérletes vizsgálatai során KOTLÁN ismerte fel, hogy az endogén fejlődés hisztotrop fázisnak nevezett szakasza olykor „szabálytalanul” hosszúra nyúlhat, s ezzel elsőként hívta fel a figyelmet a gazda-parazita kapcsolat egy napjainkban általánosan hypobiosisnak, megszakított fejlődésnek nevezett, számos helmintózis körfejlődésében és járványtanában fontos szerepet játszó jelenségére. Megkérdezhettük, hogy mi maradt mára publikációinak hatásából, hiszen az igazat megvallva, alig jut eszünkbe, hogy kézbe vegyük írásait, vagy akár a nevét is kiejtsük. Ha erre a kérdésre a Science Citation Index adatai alapján keresünk választ, azt találjuk, hogy a már 30 éve halott KOTLÁN SÁNDOR munkáira az 1987 és 1996 közötti 10 évben még mindig 35 esetben hivatkoztak külföldi szaklapokban, egy olyan időszakban, amikor általánosan megfigyelhető a tíz évnél régebbi forrásokra való hivatkozások gyérülése a szakirodalomban. Érdemei messze túlmutatnak szűkebb szakterületének, a parazitológiának a határain. Az állatorvosi kar egésze számára elévülhetetlen értékű szolgálatot tesz, amikor a 150 éves jubileumára készülõ intézményünk tanári karának a felkérésére megírja a magyar állatorvosképzés történetét (1787-1937). 25 évvel később „A magyar állatorvosképzés 175 éves múltja” c. tanulmány is az ő munkája (1962). 22 éven át volt szerkesztője előbb az Állatorvosi Lapoknak, majd a Magyar Állatorvosok Lapjának, a Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből c. folyóiratoknak, s megalapításától kezdve haláláig az Acta Veterinariának is.

Alapos filológiai felkészültségének és igényes szerkesztői munkájának meghatározó szerepe volt a magyar állatorvosi szaknyelv és színvonalas szakajtó kialakulásában.

Az anyai ágon morvaországi származású KOTLÁN SÁNDOR mesterien bánt a magyar nyelvvel. Élete meggyőzően példázta a magyar nemzet befogadó erejét és természetét.

Nagy tiszteletnek örvendett a zoológusok körében is. Tagja volt az MTA zoológiai bizottságának, s minden módon támogatta az akkoriban sokszor mellőzött zoológusi törekvéseket. S amikor 1959-ben felmerült a Fauna Hungáriáé c. hatalmas mű megírásának a gondolata, Kossuth-díjas akadémikusi tekintélyének a latbavetésével, DUDICH ENDRE akadémikussal együttműködve, jelentős szerepet vállalt a Fauna mű létrehozását elhatározó döntés keresztülvételében.

Mindenkor nagy figyelemmel kísérte a közegészségügy területén jelentkező parazitológiai problémákat és segítette megoldásukat. Amikor 1928-ban néhai LŐRINCZ FERENC professzor megbízást kap parazitológiai osztály megszervezésére az Országos Közegészségügyi Intézetben, felkeresi KOTLÁN SÁNDOR, előadásait hallgatva, a tőle kapott benyomások alapján erősödik meg vonzalma e szakterület iránt, s szövődik élethez szóló mély barátság e két kiváló ember között.

KOTLÁN professzorra emlékezve szeretnék ellenállni a nyilvánvaló csábításnak, hogy valamiféle mának szóló tanulságot, üzenetet fogalmazzak meg. Élete és életműve kétségkívül példaértékű. Egy életmű jelentésképződése azonban le-zárhatatlan időbeli folyamat. Az ehhez való viszonyát az életmű minden örökösének magának kell meghatározni. Kétségtelen, hogy mára e tudományág művelésének körülményei gyökeresen megváltoztak, és nehezebbé váltak, azonban tanúsíthatom, hogy az Ő idejében sem voltak könnyűek, s neki magának is, sikerei teljében, olykor el kellett viselnie a mellőzöttség érzését az akadémikus pályatársak között.

Egy dolgot azonban szeretnék kiemelni. Most, amikor nélkülözniük kell KOTLÁN professzor feszültségoldó jelenlétét, mindazoknak, akik közvetlenül vagy akár közvetve tanítványai vagy életművének folytatói, az egymás közötti kapcsolatokban törekedniük kell a bizalom, a megbecsülés, a segítő együttműködés szellemének érvényesítésére.

Ez a rövid beszámoló csak arra adott lehetőséget, hogy E nélkül méltatlan sorsra jut KOTLÁN SÁNDOR öröksége.

Ez a rövid beszámoló csak arra adott lehetőséget, hogy néhány markáns ecsetvonással felidézsem KOTLÁN SÁNDOR alakját és munkásságát, aki olyan életművet hagyott ránk, amely a mi büszkeségünk, amely érdemes szakterülete mai művelői, az Állatorvostudományi Egyetem, a magyar állatorvosi kar és a zoológusok közössége megkülönböztetett megbecsülésre.

Dr. Kassai Tibor

az MTA doktora

a Magyar Parazitológusok Társaságának elnöke

A tudományos programban elhangzott előadások jegyzéke a következő: PAPP L., DARVAS B.: Mit ad a dipterológia új európai kézikönyve a parazitológusoknak? RÓZSA L., SAMU F., RÉKÁSI J., Kiss B. J.: Tollitvek (*Phthiraptera: Amblycera, Ischnocera*) fajgazdagsága vadon élő madarakon. BÍRÓ O.: A sertések külső és belső élősködői okozta veszteségek számítása. HORNOK S., HEIJMANS, J. F., BÉKÉSI L., PEEK, H. W., DOBOS-KOVÁCS M., DRÉN CS., VARGA L.: Csirkeanaemia-vírus és *Cryptosporidium baileyi* kölcsönhatása mesterségesen fertőzött csirkékben. SZIGETI G.-NÉ, DANKA J., LUKÁCS Z.: Toxocara-fertőzöttség előfordulása a Fővárosi ÁNTSZ parazitológiai laboratóriumának vizsgálati anyagában, országos adatokkal kiegészítve. FOK É.: Az állatok orsóférges okozta zoonózisok és az ellenük való védekezés lehetőségei. MOLNÁR K., AMINAL-ELMANSY, SZÉKELY Cs., BASKA F.: Nyálkaspórák egysejtűek fejlődésének kísérletes vizsgálata halakban és oligochaeta alternatív gazdáikban. BÉKÉSI L., SZÉKELY Cs., DOBOS-KOVÁCS M.: Intradermális T-sejt-próba alkalmazása *Anguillicola crassus* fertőzött angolnákon. LAKOS A.: TIBOLA (tick-borne lymphadenopathy) - egy új, kullancs által terjesztett humán kórkép. MAJOROS G.: Halivadékok fertőzése cercariákkal. BÁNHIDI Gy.: Albendazol-hatékonyági vizsgálatok fácánban. SINKOVICS Gy.: Védekezés a házinyúl bélccoccidiosis ellen. PATÓCS G.: Humán ektoparazitózisok húsz év tükrében a fővárosban - 1976-1996. VERÉB L., SZÉNÁSI Zs., NAGY E.: A PCR diagnosztikus értéke toxoplazmózisban. JANKÓ M.: A szerodiagnosztika jelentősége a toxoplazmózis felismerésében. SZÉNÁSI Zs., BEDÉ O., VERÉB L., NAGY E.: A laboratóriumi vizsgálatok differenciáldiagnosztikus értéke echinococcosisban. ESZTERGOMI Z., BÁNHIDI Gy.: Adatok a diazinon hatóanyag reziduológiai megítéléséhez. LUKÁCS Z., ANDRÁSY Gy., MUCSI Gy.: *Trichinella spiralis* előidézte IgG-antitest-szint mérésének eredményei céltolt szűrővizsgálat során Békés megyében. FARKAS R., HALL, M. J. R., CHAINEY, J. E.: Bögölyök (*Diptera: Tabanidae*) csapdázása csalétekkel kombinált ragacsos lapok segítségével. Kis S.: *Blastocystis hominis*-előfordulások Nógrád megyében. FOK É.: 35 év után megszűnt a KOTLÁN SÁNDOR által alapított Helminológiai Kutató Laboratórium. VARGA I.: Emlékek nyomán a parazitológiai tanszék és a hazai parazitológia helyzetéről.